

مکرمه نیاں

ادبی و سیاسی رسالہ اسبوعیہ در

۳۱ نجی سنہ

۱۷ شعبان ۱۳۳۰

پنجشنبہ

جلد: ۱۵ - جزو: ۱۵۷

ارقام مدہشہ

هفتہ لك حق غزته سينك بكن ايكي نسخہ سندنده. مدہش رقلر
عنوانی و احمد بك آغايف امضاسی ايله موضوعی عنوانسندن مدہش
و مدلولی كميت عددیه سندن مهم بر مقاله نشر اولمش ایدی.

بر قاج کون صکره بو مقاله یی انتقاداً (طنین) ده دیگر بر مقاله نشر
ایدمش اولدیغنی ۲۸ رجب تاریخی یومی (حق) نسخہ سندنه مندرج جوابدن
آکلادم.

احمد بك مقاله سندنه. موضوع ایدندیکی هدفه واصل اولاق ایچون
بر زمین سالم اوزرندن یوریمك ایستهمش اولدیغنی حالده دها ایلک خطومه
مبدأله منتها آره سندنه کی مسافه نك قطعنده دلالت اجنبیه یه افتقار مجبور یئنده

بولندیغنی گوره رک دلخون اولمش . نصل اولمسون ، که حیات اجتماعی - اقوامک عصر مزده ناظمی عد ایدیلان (ایستاتیسیتقدن) مملکت مزده اثر بوله مامش .

کمال بر مقاله سنده : « طباعت بر صنعتدر ، که مختصات بشریه نک پادشاهی عد اولنسه شایسته در ؛ آکا مالک اولمیان مملکت ایسه اکثری فرزند معدلندن ده محروم اولور . » دیمشدی .

بزده بحق دیه بیلیرز ، که ایستاتیسیتق بر معرفتدر ، که حقایق اجتماعی - اقوامی هر درلو شواشدن آزاده اوله رق ارقام ایله ارا نه و اثبات ایدر . آکا مالک اولمیان مملکت ایسه هرشیدن و حتی وسائط معیشتندن ده محروم اولور .

§

احمد بگک مجوٹ عنہا اولان مقالہ سی ہو مقدمہ اسف اشتمالدن صگرہ غایت مهم ایکی مسئلہ بہ تعلق ایدور ، کہ بری طوغریدن طوغری بہ حیثیت ملیہ مزی ، دیگر طولایسیلہ تربیہ اعتقاد بہ و اخلاقیہ مزی رخنہ دار ایتدیکی حالده ، بزم ہر ایکی امر دہدہ لاقید بولندیغیزی معلندر .

احمد بگک طوغوب بیومش ، تربیہ گورمش اولدینی محیطی ، اسمنہ مضاف اولان (آغایف) صفتی ایضاحہ حاجت بر اقا ز . اصل شایان دقت اولان جہت دہ بودر . چونکہ اجداد منک : (اوکسر اوغلان کو بگنی کندی کسر) قولندہ کی حقیقت ہونکلدہ نابتدر . زیرا احمد بک آغایف عرقاً ، قومیہ ، مذہباً مغایرت کایہ ایلہ اجنبی اولان بر حکومت تابعیتندہ طوغوب پرورش بولمش ایکن اولہ بر محیط داخلندہ معارف عصریہ ایلہ برابر کندی لمحجہ لغاتسندن پک جوق فرقلی اولان عثمانی شیوہ لسانی دخی بزم قدر - حتی بزم شمدیکی بک چوغمزه درس ویرمچک مرتبہدہ - اوگر نمش . و پای تحت خلافتہ اختیار ہجرتلہ بزی احوال اجتماعیہ و سیاسیہ دہ ایقاظہ - حصہ مساعی ایلشدر .

تعمیریں کو تو رمز حقیقتوں ، الٹ آجی سوزلر دہ مندمجدر . وھیج شہہ یوقدر کہ بر حقیقت نہ قدر آجی اولورسہ اولسون البتہ برملت ایچون وسائط تربیہ اجانبہ افتقار ذلتدن اھوندر .

ایستہ احمد آغایف بک بزمہ بو آجی حقیقتی (مدهش رقم) یلہ ارانہ ایلدی وگوستردی ، کہ ممالک عثمانیہ نك یالکیز آسیا قسمندہ اجانب طرفدن اون مکتب عالی ، ۴۶ مکتب اعدادی و ۱۴۵۰ مکتب ابتدائی تأسیس اولمش و بونلر دہ ذکور وائندن ۹۱،۶۷۸ شا کرد تعلم ایتمکدہ بولمشدر . (۱)

بومؤسسات صرفان عجبا صرف بر حس علوی و بر مقصد مستحسن انسانیت الجاسیلہ می وجودہ گتورلمشدر ؟ اگر صافینہ ادلک او درکہ بلاھتنہ اینش ایسہ ک آنک نتایجی اولان ذل وھواندہ حقیلہ لایق اولمشر دیمکدر . بنھیج بر قوم فضائلنصاب تصور ایدہم ، کہ مجرد الجای حس انسانیتلہ دیگر بر قومی ، ھمدہ صرفاً و عقیدہ ناجنس و مخالفی اولان بر قومی نعمت علم و معرفتہ دلسیر ایتمک ایچون مملکتندن قالقسوندہ مثلاً فراتک چیلایق وادیلرندہ ویا کردستانک یالچین قیالرندہ مکتبلر تأسیس ایسون و آنلرہ ذکور وائندن مستوفی معاشلی معلم تعیین واعزام ایسون .

ازجملہ منفعتی کنندی ملکندہ کی ھمجنس و ناجنس لرینک جھل - و نادانیسنی ادامہ ایلہ قائم بولنان روسیہ حکومتک ممالک عثمانیہ خلقی نصاب معارفلہ کامیاب ایتمک ایچون سنوی بر میلیون روبلہ صرف ایتمی شایان حیرت فضائل انسانیدن عد اولنسہ روادری !

اوروپا و آمریکا میسیونر لری

اللی سنہ بی متجاوز بر زماندن بری ممالک عثمانیہ ، فرنکلرک (میسیونر) دیدکلری دین عیسوی دعوتجیلرینہ جولانگاہ اولمشدر . معلومدر ، کہ اوروپا (۱) بوارقام ۱۹۰۰ سنہ سندہ نشر اولمش ایستایستیلرہ مستنددر . اوتاریخدن - بری ۱۲ سنہ کچمش و بو مقدار بر شہہ یوزدہ یکری بش آرتمشدر .

اقوامی ، خرسیتیانلق نقطه نظرندن ایکی فرقه متضادهیه مذسوبدر ، که بری روما کرسیسنه تابع قاتولیکلر ، دیگرى مجددین نصارادن (لوترله)له (قالون)کڭ متبعلری بولنان پروتستانلردر .

ایشته بو ایکی مذهبک مروجلری اولان ارباب تعصب ، متعبدین نصا- رانک غیرت دینه ایله ابدال ایتدکلری نقودسایه سنده متعدد دعوت هیئتلری تشکیل ایدرک عالمک هر طرفه وبالخاصه ممالک شرقیه یایلشلردر .

سوریه ، حلب ، موصل و دیاربکر طرفلرنده بولنان خرسیتیانلر قاتو- لیکلرک حصه سنه اصابت ایتمش ؛ چونکه بو دیارلرده کی خرسیتیانلرک برقمم مهمی کلدانى ، و سریانی و روم قاتولیکی نامیله معروف اولدقلرندن قاتولیک پایاسلری آنلری قبضه تسخیرینه آلمشدر .

پروتستانلردن ، خصوصاً آمریقا میسیونرلری سیواس ، خرپوط ، انطاکیه و بیروت و سوریه ده قاتولیکلرله رقابته گیرشدکلرندن مکتبیلرینک کڭ مهملرینی بو یرلرده تأسیس ایلشلردر .

انسانلری یکدیگرینه تقرب و یکدیگرندن تهید ایدن شیلرک کڭ مهمی شبهه یوقدر ، که (مذهب) در . مثلاً سنیت ایله شیعیتی اله آلیرسق کوریرز ، که هر ایکی طرف دخی حق کندیسنده ، بطلانی دیگرنده کوریر ؛ و اویله حکم ایدر . وینه کوریرز ، که بوایکی مذهبک سالکانی بربرلوندن نه قدر بعید دوشمشلرسه اوقدر متفر و نه رتبه قریب بولنمشلرسه یکدیگره اومرتبه منجذب بولنمشلردر . خصوصاً دائماً کثرت قلنه غلبه ایده جگندن بر مملکتک اکثریتی هانگی مذهب اربابی تشکیل ایدرسه اقلیت ده اوقطاعه منقلب اولمق لازم گلیر . بوگون عراق عربک عراق عجمه مجاور اولان اقسامی اکثریت اوزره شیعه در ؛ هندک بومبای و حوالیسی دخی اویله در .

ثانیاً تربیه علیه ، حسیات قومیه یی یرندن اویناتمقده کڭ مؤثر برعاملدر . خصوصاً ادبیات بو حی تولید ایدن خواصک کڭ مهمی در .

بری قرآنسوده، دیگری آلمانیاده تحصیل معارفده بولنمش ایکی برادر دن برینک فرانسر، دیگرینک آلمان حسیاتیه منخس و بو ایکی قومک حالت- اجتماعیه لرله هم حالت اوله جققرینه و هریری کویا اوقومک افراندن بر فرد ایش کبی تربیه و تحصیل کوردکاری ملت و مملکت شدتله طرفدار بولنه جققرینه هر زمانده اقامه برهان قابلدن .

ایشته بو اعتبار ایله ممالک عثمانیهده مؤسسات علییه بولنان اورویا و آمریقا دعوت هیئتلرینک نتیجه مساعیلری کرک دینی ، کرک دینوی ، یعنی مادی و معنوی بونقطه منفعت منجر اوله جقغنده قطعاً شبهیه محل یوقدر . احمد آغایف بکک (مدهش رقلر) عنوانیه بزى ايقاظ ایتمک ایستدیگی وسائط مهلکه بو مؤسسهلردن ، که بونلرده کرک خرسیتیان ، کرک مسلمان اولسون تحصیل علم ایدن هر بر عثمانلی حسابات ملیه و مذهبیه و بالخاصه محبت وطنیه و عادات و اخلاق قومیه لرینجه یک مهم آثار تبدل کوسترمکده در . بز هر شیدن اول حس ملی ایله اخلاق و عادات قومیه جه اولان ضایعاتمیزی دوشمکده یز . اجتماعیات و اقتصادیات کی ضرر و زیانمز بونلره نسبتله بلکه اونجی ، یگر منجی مرتبهده دوشونیهلرک حالاندنر .

جهل ایله علمک مبارزه سنده میدان کار و زارده علمک غلبه ایتمی شبهه کوتورمز بر حقیقتدر . و هر بر شخص ، که برندن نعمت علمه مظهر اولور ، البته آنی ابدار ایدنه متتدار قالیر . اگر حس شکران خواص بشریتدن ایسه بواصر متتداری یک طبیعیدر . خلاقی ایسه عادتاً و اخلاقاً مقدوحدر . بو حالده کندی وطننده ، کندی اقرار بندن کوره مدیگی بویله نعمت عظمای- علم و معرفتی سایه اجانبده ادراک و استحصال ایدن بر چوجغاک هانگی طرفه متوجه و منجذب و هانگی طرفدن روگردان و مجتنب بولنه جقغنی ایضاح اقتضا ایتمز . ایشته بو حال اولاً محبت عالمه یی ، ثانیاً حب ملی یی ، ثالثاً وطن محبتی ، رابعاً عزت نفسی راخنه دار ایدن عواملک الک کوتلیسی در .

بو فضائل طبیعیه دن محروم قاله جق اولان اولاد وطنک کسب ایتدیگی علم و معرفتدن مملکت و ملت نه منفعت کوره بیلیر ؟ بنم عندمده عالمه سنه ، ملتته ، مملکته بر سودای آتشین ایله مربوط بر جاهل کویلی بو حسلردن نجرید . نفس ایتش معارفند بر شهرلی به بیگ کره مر محمد . نته کیم بر صاحب . فضیلت :

عالمده نیجه معارف اهلی

ترجیع ایدیور علومه جهلی

قولیله بوقضیه به اشارت ایتشدرد .

بومؤسسهرلرک جهت اخلاقیه جه خاصه قز چوجقلمز اوزرنده عادات . ملیه و خصوصات اعتقادیه جه مراعاتی و جائب اسلامیه و عثمانیه دن اولان حالانده پک بیوک آثار تخریبیه سی کورلمکده در .

هر شیدن اول صباحلری اجرای آینه مجبور اولان بنات نصارایله برلکده . مسلمان قزلری ده (شاپاله) معبد سوق اولنیور . بونلرده مواعظ مذهبی خرسقیانییه ، اعزّه نصارانک فضائل عالیّه و خصائص برگزیده لری حقنده کی مناقبی دیگلیور . حتی از برلیور . حال بوکه خانه پدرده صلوة فجری ایضا ایچون اوبقوسنی فدا ایدم میان بوقز جغز ، هر صباح رفیقهرلیله معبدده اثبات وجود ایدم ایدم آنلره هم حال اولیور .

ثانیاً عادات ملیه نك لوازم تطبیقیه سندن اولان تستر و نامحر ملک فکری یواش یواش ذهنلردن صیریلیور . چونکه مکتبک مفتش لری ، طبیلری ، ناظر لری ، یاستور لری سلمه السلام بونلرک آرمه سنده گزیور . بر طاقم مر اهقه لر بو صورتله امر تستری کلفت عد ایدم چک قدر نامحر ملکده مبالا تنزلغه آلیشیور .

ثالثاً بوراده سويله مك ايستديكمز وكتفي ده بنات ملتزمه قارشى اهانت
 عد ايلديكمز بر حالت وار كه اوده بومكتبلرك هوای -
 داخله سيله امتزاج ایدن بعض كنچ قزلرده شدتله حكمنى گوسترن نفرت ازدواج
 مرض نفسانيسيدر !

احمد آغاييف بكي ديگر نقاط نظردن دلخون ایدن اسقامه بوسقيمه ده
 منضم اولنجه اسكدار، ببك ، آرناودكوي، بك اوغلي ، كدك پاشا پروتستان
 مکتبلرينه واققييلدن اولان قاتوليك مؤسسهرينه اولاد اناغمزى باخصوص ليلي
 اوله رق توديع ايدوب ايتمامك ماده سنى آرق اولياى اطفال دوشونمليدر .

ابو الضيف

